

DOI No: <http://dx.doi.org/10.29228/Joh32681>

Makale Türü: Araştırma makalesi
Geliş Tarihi: 27.08.2019
Yayın Tarihi: 31.12.2019

Article Type: Research article
Submitted: 27.08.2019
Publishing date: 31.12.2019

Atıf Bilgisi / Reference Information

Adanır, Y. & Susam, E. (2019). Yükseköğretim Öğrencilerinin Erasmus+ Programı Hakkındaki Görüşleri (Muş Alparslan Üniversitesi Örneği) *Journal of History School*, 43, 1584-1612.

YÜKSEKÖĞRETİM ÖĞRENCİLERİNİN ERASMUS+ PROGRAMI HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİ (MUŞ ALPARSLAN ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ)

Yahya ADANIR¹ & Ezlam SUSAM²

Öz

Bu araştırmanın amacı, yükseköğretim öğrencilerinin Avrupa Birliği eğitim programlarından olan Erasmus+ Programı hakkındaki görüşlerini belirlemektir. Bu bağlamda öğrencilerin bu programa katılma nedenleri, programa katılmadan önce yapılan hazırlıklar, katılım sürecinde yaşadıkları problemler ve katılım sonucunda elde ettikleri kazanımlar tespit edilmeye çalışılmıştır. Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması kullanılmıştır. Veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından oluşturulan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Veriler, 2015–2018 yılları arasında Erasmus+ Programı öğrenci hareketliliğine katılan 10 lisans öğrencisi ile yarı yapılandırılmış görüşmeler yoluyla elde edilmiştir. Veriler, içerik analizi ve betimsel analiz yöntemleriyle analiz edilerek yorumlanmıştır. Araştırmanın sonucunda öğrencilerin en çok yeni kültürler görmek ve yabancı dillerini geliştirmek amacıyla programa katıldıkları ve programın sonunda bu amaçlarını gerçekleştirdikleri görülmektedir. Araştırmadan elde edilen sonuçlara dayalı olarak programdan faydalanmak isteyen öğrencilere yönelik çeşitli önerilerde bulunulmuştur. Bu önerilerden en önemlileri; programa katılacak olanlara yönelik bilgilendirme toplantılarının yapılması ve öğrencilere verilen hibenin artırılması gerektiğidir.

Anahtar Sözcükler: Erasmus+, Yükseköğretim, Değişim Programları.

¹Öğr. Gör. Yahya ADANIR, Muş Alparslan Üniversitesi Yabancı Diller Bölümü, y.adanir@alparslan.edu.tr, [Orcid: 0000-0003-2915-2334](https://orcid.org/0000-0003-2915-2334)

²Dr. Öğr. Üyesi Ezlam SUSAM, İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü, Eğitim Programları ve Öğretim Anabilim Dalı, ezlam.susam@inonu.edu.tr, [Orcid: 0000-0002-8942-7590](https://orcid.org/0000-0002-8942-7590)

Yükseköğretim Öğrencilerinin Erasmus+ Programı Hakkındaki Görüşleri (Muş Alparslan Üniversitesi Örneği)

The Opinions of the Higher Education Students about the Erasmus+ Program (Mus Alparslan University Sample)

Abstract

The aim of this study is to reveal the opinions of the higher education students about the Erasmus+ Program, which is one of the European Union education programs. The reasons of participation of students in these programs, the preparations made before attending the program, the problems they experienced during the program and the benefits they achieved were tried to be determined. Case study which is a qualitative research method was used in the study. The data were obtained by semi-structured interviews with 10 undergraduate students who participated in Erasmus+ student mobility between the years 2015 and 2018. Data were analyzed by content and descriptive analysis techniques. As a result of the research, it has been seen that the students mostly participated in the programme in order to see new cultures and to develop their foreign languages, and as a result of the program, they achieved these aims. Based on the results of the research, various suggestions were made for students who would like to benefit from the programme. The most important of these suggestions are; there should be orientation programs for the participants and the grant for the students should be increased.

Keywords: Erasmus+, Higher Education, Exchange Programs.

GİRİŞ

Günümüzün hızla değişen dünyasında küreselleşmenin etkisi her alanda bariz bir şekilde hissedilmektedir. Küreselleşmeyle birlikte teknolojik, politik, sosyal vb. sistemler hızla gelişip yayılarak hayatımızın her alanına hâkim olmaya başlamış ve dünyanın sadece ekonomik, politik, demografik ve coğrafi yapısında değil aynı zamanda insanların zihniyetlerinde ve yaşam kalitesinde de radikal değişiklikler meydana gelmiştir. Bu radikal değişikliklerin kendisine en çok yer bulduğu kıta Avrupa kıtası olmuştur ve Avrupa kıtasında da eğitim alanı, özellikle de yükseköğretim alanı, ciddi değişim ve dönüşümlerden geçmiştir.

Avrupa'daki milyonlarca insanın ölümüne ve yüzlerce yerleşim yerinin tamamen tahrip olmasına yol açan II. Dünya Savaşının sona ermesinden sonra her alanda yeniden bir inşa süreci başlatılmıştır. Daha güçlü bir Avrupa kimliğinin inşası için yükseköğretim kurumlarının en büyük araç olduğuna yönelik düşünceler gelişmiş ve bu inşa sürecinin başarıya ulaşması için öğrenci hareketliliğinin önemli bir araç olduğu kanısına varılmıştır. Aslında Avrupa

Birliğin temelini oluşturan ve 1957 yılında imzalanan Roma Antlaşması ile kurulan Avrupa Ekonomik Topluluğunun öncelikleri arasında eğitim yer almamasına rağmen mesleki eğitim ile ilgili planlamalar yer almıştır. Fakat sonraki aşamalarda bu durum yavaş yavaş değişmiş ve eğitim alanında önemli gelişmeler yaşanmıştır. Topluluğa üye devletlerin çoğunda yapılan araştırmalarda öğrenci hareketliliğinin başlatılması, üniversiteler arası iş birliğinin yapılması ve yükseköğretim diplomalarının tanınması yoluyla eğitimde entegrasyonun büyük ölçüde gerçekleşebileceği fikri oluşmuştur (Santos ve Cunha, 2018). Bu amaçla ilk olarak 1976 yılında *Joint-Study Programmes* adında bir pilot program başlatılmıştır. Bu pilot program öğrenci değişimine kısmi olanak sağlamaktaydı, fakat bütçe yetersizliğinden dolayı 10 yıl sonra program sona erdirilmiştir. Avrupa'da gerçek anlamda öğrenci değişiminin temelleri 15 Haziran 1987 tarihinde Erasmus+ Programının kabul edilmesiyle atılmıştır.

İlk olarak 1987-1988 yılında 11 ülke ve 3244 öğrencinin katılımı ile başlayan Erasmus+ Programı ilk başlarda sadece yükseköğretim öğrencilerinin hareketliliğini hedeflemekteydi, fakat daha sonraları mesleki eğitim, yetişkin eğitimi, okul eğitimi, gençlik ve spor alanlarında da destekler vermeye başlamıştır. 30 yılı aşkın süredir devam etmekte olan ve 10 milyona yakın insanın eğitim, staj, gönüllü çalışma, mesleki deneyim kazanma gibi aktiviteler için başka bir Avrupa ülkesine gitmelerine finansal destek sağlayan Erasmus+ Programı birçok aşamadan geçmiştir. 1987 yılından 1995 yılına kadar Erasmus+ adı ile faaliyet yürüten program, temel olarak öğrenci hareketliliğini gerçekleştirme ve Avrupa Birliği ülkelerinin üniversiteleri arasında iş birliğini geliştirme amacını taşımaktaydı. 1995 yılında Socrates I adını alan ve 2000 yılına kadar devam eden programın bu aşamasında öğrenci ve öğretmen hareketliliği ile program geliştirme çalışmalarının desteklenmesi amaçlanmıştır. 2000 yılında ise Socrates II ismini alan program 2007 yılına kadar devam etti ve bu aşamada hareketliliklerin yanı sıra Avrupa'daki üniversitelerin uluslararasılaşmasını güçlendirmek için yükseköğretim alanında reformlar gerçekleştirilmesi amaçlanmıştır. 2007-2014 yılları arasında ise Lifelong Learning Programme (Yaşam Boyu Öğrenme) adını alan program, adından da anlaşılacağı üzere yaşamın tüm alanlarında kişilerin yaşlarına bakmaksızın hareketlilikler gerçekleştirilmeyi amaçlamıştır. Son olarak 2014 yılında tüm programları tek bir çatı altında toplayan ve Erasmus++ adını alan program 2021 yılına kadar bu isimle varlığını devam ettirecektir.

Her yaştan ve her kesimden insana değişik fırsatlar sunan Erasmus+ Programının en büyük katılımcı kitlesini yükseköğretim öğrencileri oluşturmaktadır. 30 yılı aşkın süreçte yaklaşık 5 milyon yükseköğretim

Yükseköğretim Öğrencilerinin Erasmus+ Programı Hakkındaki Görüşleri (Muş Alparslan Üniversitesi Örneği)

öğrencisi bu programdan faydalanmıştır ve bu rakam Erasmus+ programından faydalanan toplam yararlanıcıların yarısından fazlasını oluşturmaktadır. Yükseköğretimde öğrenci değişimine çok büyük önem veren Avrupa Birliği ortak bir yükseköğretim alanı yaratmak için 1999 yılında 29 Avrupa ülkesinin yükseköğretimden sorumlu bakanları tarafından imzalanan Bologna Sürecini başlatmıştır. Bologna Sürecinin yürürlüğe girmesinden 19 yıl sonra Avrupa Birliği ülkelerinin yükseköğretimden sorumlu bakanları 24-25 Mayıs 2018 tarihinde Paris'te bir araya gelerek yenilenmiş yükseköğretim politikalarını belirlemişlerdir. Paris Bildirisi adı verilen bu toplantıya göre Avrupa Komisyonu;

- Kayıt aşamasından mezuniyetlerine kadar kişilerin sosyal ortama dâhil olmaları, cinsiyet eşitliği ve eğitimlerinde başarı olmaları için bütünlük kurumsal stratejiler geliştirip uygulamalarına yardımcı olması amacıyla Erasmus+ desteğini yükseköğretim kurumlarına yönlendirmek,
- Erasmus+ stratejik ortaklıklarının temel öncelikleri bağlamında yükseköğretime erişimi desteklemek için esnek ve modüler kurs tasarımının geliştirilmesine ve test edilmesine olanak sağlamak
- Olumlu örneklerle dayanarak gönüllü ve topluma hizmet faaliyetlerine katılan öğrencilere AKTS puanı vermek isteyen yükseköğretim kurumlarını desteklemek
- Mültecilerin almış oldukları yeterliliklere tanınma sağlayarak bunların yükseköğretime erişimini kolaylaştırmak gibi görevler üstlenmiştir (EC, 2018a).

Öte yandan Avrupa 2020 stratejisine göre 2020 yılına kadar Avrupalı gençlerin en az %40'nın yükseköğretim mezunu olması ve en az %20'sinin ise herhangi bir değişim programına katılması hedeflenmektedir. 2017 yılında Avrupa Komisyonunun bir araya geldiği Gothenburg Zirvesinde ise 2025 yılına kadar Avrupa Eğitim Alanı içerisindeki tüm öğrencilerin serbest dolaşımının garanti edilmesi karara bağlanmıştır (EC, 2018b).

Bu değişimlerin ve serbest dolaşımın gerçekleştirilmesinin en önemli ayağını Erasmus+ Değişim Programı oluşturmaktadır. Bu araştırmanın amacı ilk olarak 1987 yılında temelleri atılan ve Türkiye'nin de 2004 yılında dâhil olduğu Erasmus+ Değişim Programından faydalanan yükseköğretim öğrencilerinin program ile ilgili görüşlerini ortaya koymaktır. Bu temel amaç çerçevesinde şu sorulara yanıtlar aranmıştır;

1. Erasmus+ Programına katılma gerekçeleri nelerdir?
2. Erasmus+ Programına katılmadan önce yapılan hazırlıklar nelerdir?
3. Erasmus+ Programı esnasında yaşanan problemler nelerdir?
4. Erasmus+ Değişim Programı sonucundaki kazanımlar nelerdir?

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, çalışma grubu, verilerin toplanması ve analiziyle ilgili bilgiler sunulmuştur.

Araştırmanın Modeli

Bu çalışma, araştırma yapılacak konu hakkında derinlemesine bilgi elde edilebilmesine imkân tanıyan nitel araştırma modellerinden durum çalışması ile desenlenmiştir. Nitel araştırma desenlerinden olan durum çalışması, çerçevesi çizilmiş olan bir durumu birden fazla veri kaynağından elde edilecek bilgi ve bulgularla derinlemesine açıklamayı hedeflemektedir. Durum çalışmasında bir duruma ilişkin etkenler bütüncül bir yaklaşımla araştırılır ve ilgili durumu nasıl etkiledikleri ve ilgili durumdan nasıl etkilendikleri üzerine odaklanılır (Yıldırım ve Şimşek, 2016).

Çalışma Grubu

Bu çalışmaya katılacak öğrencilerin belirlenmesinde amaçlı örnekleme yöntemleri kapsamında yer alan maksimum çeşitlilik örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Derinlemesine anlamının hedeflendiği amaçlı örnekleme yöntemi, araştırmacılara çalışmanın problemi çerçevesinde zengin veri kaynağı oluşturabilecek katılımcıları seçebilme olanağı tanımaktadır (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2016). Amaçlı örnekleme bünyesinde yer alan maksimum çeşitlilik örnekleme yöntemindeki temel amaç görece olarak küçük bir örneklemin oluşturulması ve bu örnekleme çalışılan probleme taraf olabilecek bireylerin çeşitliliğini maksimum derecede yansıtmaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Öğrencilerin seçimi için maksimum çeşitlilik örnekleme yönteminin kullanıldığı bu çalışmada 2015-2018 yılları arasında Muş Alparslan Üniversitesi'nde öğrenim gören ve Erasmus+ Öğrenci Öğrenim Hareketliliğine katılan beş erkek ve beş kadın olmak üzere toplam 10 lisans öğrencisi ile çalışma yürütülmüştür. Gönüllülük esasına dayalı olarak belirlenen katılımcılar ile ilgili demografik bilgilere Tablo 1'de yer verilmiştir.

Yükseköğretim Öğrencilerinin Erasmus+ Programı Hakkındaki Görüşleri (Muş Alparslan Üniversitesi Örneği)

Tablo 1.

Araştırmanın örneklemini oluşturan öğrencilere ait demografik bilgiler

Öğrenci	Cinsiyet	Bölüm	Gittiği Ülke	Yıl
Ö1	Kadın	Okul Öncesi Öğrt.	Romanya	2018
Ö2	Kadın	Sınıf Öğretmenliği	Romanya	2018
Ö3	Kadın	Bilgisayar Mühendisliği	Romanya	2016
Ö4	Erkek	İktisat	Letonya	2017
Ö5	Erkek	Siyaset Bil. ve Kamu Y.	Romanya	2017
Ö6	Kadın	Fen Bilgisi Öğrt.	Polonya	2018
Ö7	Erkek	Bilgisayar Mühendisliği	Portekiz	2015
Ö8	Kadın	Hemşirelik	İspanya	2016
Ö9	Erkek	Bilgisayar Mühendisliği	Portekiz	2015
Ö10	Erkek	Siyaset Bilimi ve Kamu	Polonya	2016

Tablo 1’den anlaşılacağı üzere araştırmaya katılan öğrencilerin 3’ü Bilgisayar Mühendisliği bölümünde, 2’si Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi bölümünde, geri kalan 5 kişi ise Okul Öncesi Öğretmenliği, Sınıf Öğretmenliği, İktisat, Fen Bilgisi ve Hemşirelik bölümlerinde öğrenim görmektedirler. Öğrencilerin Erasmus+ programı için gittikleri ülkelere bakıldığında 4 öğrencinin Romanya’ya, 2 öğrencinin Portekiz’e, 2 öğrencinin Polonya’ya, 1 öğrencinin İspanya’ya ve 1 öğrencinin Letonya’ya gittiği anlaşılmaktadır. Ayrıca tabloya bakıldığında 2 öğrencinin 2015 yılında, 3 öğrencinin 2016 yılında, 2 öğrencinin 2017 yılında ve 3 öğrencinin 2018 yılında programa katıldıkları anlaşılmaktadır.

Veri Toplama Aracı

Bu araştırma için gerekli olan verilerin toplanmasında Erasmus+ Programına katılmış olan öğrencilerle yarı yapılandırılmış görüşmelerden yararlanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme yöntemi benzer konulara yönelmek yoluyla değişik insanlardan aynı tür bilgilerin alınması amacı taşır (Patton, 1987). Görüşmeci önceden hazırladığı konuya sadık kalarak, hem önceden hazırlamış olduğu soruları sorma, hem de bu sorular konusunda daha ayrıntılı bilgi alma amacıyla ek sorular sorma özgürlüğüne sahiptir. Görüşmeci, görüşme esnasında soruların cümle yapısını ve sırasını değiştirebilir, bazı konuların ayrıntısına girebilir ve sohbet tarzı bir yöntem benimseyebilir (Yıldırım ve Şimşek, 2016).

Konu ile ilgili alan yazındaki bazı çalışmalar (Aslan ve Jacobs, 2014; Camiciottoli, 2010; Dinçer, Aslan ve Bayraktar, 2017; González, Mesanza&Mariel, 2011; Mitchell, 2012; Özdem, 2013; Teichler, 2004; Tekin ve Gencer, 2013; Topçu, 2011; Ünal, 2016; Yağcı, Ekinci, Burgaz, Kelecioğlu ve Ergene, 2007) incelenmiş ve yarı yapılandırılmış bir görüşme formu hazırlanmıştır. Uzman görüşünün alınması amacıyla İnönü Üniversitesi Eğitim Programları ve Öğretim Bölümünden 3 öğretim üyesi, Muş Alparslan Üniversitesi Türkçe Öğretmenliği Bölümünden 3 öğretim üyesi ve Muş Alparslan Üniversitesi Erasmus+ Ofis çalışanlarından 3 uzman ile görüşülmüş olup görüşme formuna son şekli verilmiştir.

Araştırma Uygulama Süreci

Araştırma kapsamında Muş Alparslan Üniversitesi Erasmus+ Koordinatörlüğü ile iletişime geçilmiş olup 2015-2018 yılları arasında Erasmus+ Programına katılan öğrenci ve öğretim elemanlarının bilgileri alınmıştır. Hâlen öğrenimine devam eden öğrencilere görüşme isteği iletilmiştir. Öğrencilere görüşme isteği iletilmeden önce veri çeşitliliği sağlamak amacıyla farklı bölümlerden öğrenciler ile farklı ülke ve üniversitelere gitmiş öğrencilerin seçilmesi amaçlanmıştır. Görüşmeyi kabul eden öğrenciler ile görüşmenin yapılacağı yer, tarih ve saat kararlaştırılmıştır. Ayrıca katılımcılara görüşmelerin ses kaydı alınmak yoluyla gerçekleştirileceği bildirilmiş ve katılımcılardan bu konuda sözlü onay alınmıştır. Öğrenciler ile yapılan görüşmeler daha önceden kararlaştırılan gün ve saatte araştırmacının ofisinde ses kaydı alınmak yoluyla gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler 60 günde tamamlanmış ve her bir görüşme en az 12 dakika en çok 25 dakika sürmüştür. Görüşmelerin tamamlanmasının ardından araştırmanın güvenilirliğini arttırmak amacıyla görüşmelerin yazıya dökülmüş halleri katılımcılara okutulmuş sözlü onayları alınmıştır.

Verilerin Analizi

Verilerin çözümlenmesi için nitel araştırmalarda kullanılan içerik analizi ve betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. İçerik analizi, toplanan verilerin derinlemesine analiz edilmesini gerektirir ve önceden belirgin olmayan temaların ve boyutların ortaya çıkarılmasına olanak tanır. Betimsel analizde ise amaç, elde edilen bulguları düzenlenmiş ve yorumlanmış bir şekilde okuyucuya sunmaktır ve bireylerin görüşlerini çarpıcı bir şekilde yansıtmak amacıyla doğrudan alıntılara sıklıkla yer verilir (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Ses kaydı almak suretiyle katılımcılarla yapılan görüşmelerin tamamı word ortamına aktarılmış ve word ortamına aktarılan görüşmeler araştırmanın alt problem sorularına göre sınıflandırılarak bir araya getirilmiştir. Bu çerçevede elde edilen veriler daha önceden belirlenen temalara göre düzenlenip yorumlanmıştır.

Yükseköğretim Öğrencilerinin Erasmus+ Programı Hakkındaki Görüşleri (Muş Alparslan Üniversitesi Örneği)

Araştırma kapsamında gönüllülük esasına dayalı olarak belirlenmiş olan katılımcılar için Ö1, Ö2, ... Ö10 şeklinde kodlamalar kullanılmıştır.

BULGULAR

1. Erasmus+ Programına Katılım Gerekçelerine İlişkin Görüşler

Bu başlık altında yükseköğretim öğrencilerinin Erasmus+ Programına katılma gerekçeleri ile ilgili bulgulara yer verilmiştir. Öğrenci görüşlerine ilişkin bulgulara Tablo 2’de yer verilmiştir.

Tablo 2.

Erasmus+ Programına katılım gerekçelerine ait öğrenci görüşleri

Görüşler	Frekans (n=10)
Farklı Kültürleri Görmek	10
Dil Geliştirmek	8
Farklı Eğitim Sistemlerini Görmek	4
Yeni Yerleri /Avrupa'yı Gezmek	4
Dil Öğrenmek	3
Karşılıklı İletişim/Etkileşimde Bulunmak	2
Karşılaştırma Yapabilmek	2
Hocalarımın Yönlendirmesi	2
Yüksek Lisans Olanaklarını Görmek	1
Öğrenci-Öğretim Elemanı İlişkilerini Görmek	1
Avrupa'ya Yerleşmenin Yollarını Aramak	1
Alanımda Kendimi Geliştirmek	1

Tablo 2’ye göre, öğrencilerin Erasmus+ Programına katılım gerekçelerine bakıldığında ağırlıklı olarak dil geliştirmenin ve farklı kültürleri görmenin ön plana çıktığı söylenebilir. Araştırmaya katılan öğrencilerin tamamı farklı kültürler görmek (f=10) amacıyla programa katıldıklarını belirtmişlerdir. Araştırmaya katılan öğrencilerin büyük çoğunluğu ise dil geliştirmek (f=8) amacıyla programa katıldıklarını belirtmişlerdir. Bu kapsamda görüş bildiren öğrenci ifadelerinden örnekler aşağıda sunulmuştur:

“Yurtdışını tüm herkes gibi çok merak ediyordum, yabancı dilimi de çok geliştirmek istiyordum. Çünkü İngilizceye zaten yatkınlığım var. Farklı kültürleri ve yaşam tarzlarını merak ediyordum.” (Ö2)

“Öncelikli amacım zaten dilini geliştirmektir, bu şekilde dilimi geliştirmek amacıyla gittim. Bu programla ben farklı kültürleri farklı

insanları tanıma fırsatı buldum, zaten böyle amaçlarım vardı ve gerçekleştirme fırsatı buldum.” (Ö6)

“Üniversite döneminde tekrar hazırlık sınıfında başlamakla birlikte dil seviyem iyi bir seviyeye geldi. Bunu daha da iyi bir seviyeye getirmek istedim. Dilin yanında farklı kültürler görme ....her zaman merak uyandırmıştır.” (Ö7)

“Tabi bunun yanında İngilizcemi geliştirmek ve akademik yaşamımda yardımcı olacak yeni bilgiler edinmek de büyük gerekçelerimden biri. Ayrıca farklı kültürler tanıyıp ....bu programa katılma gerekçelerimdi.” (Ö8)

“Bu programa katılma gerekçem öncelikle İngilizcemi geliştirmek. Bunun dışında farklı kültürden ve ülkeden olan insanlarla tanışıp arkadaş olmak istiyordum.” (Ö10)

Araştırmaya katılan bazı öğrenciler Avrupa’yı gezmek (f=4) ve farklı eğitim sistemlerini görmek (f=4) amacıyla katılım gösterdiklerini belirtmişlerdir.

“...dilinin yanında farklı kültürler görme farklı eğitim sistemleri içinde yer alma bunların işlevişini görmek her zaman merak uyandırmıştır. Yani en büyük amaç hem farklı kültürleri görmek, farklı eğitim sistemlerini ve farklı ülkeleri görmek oldu.” (Ö7)

Ağırlıklı olarak yukarıda zikredilen sebeplerden dolayı programa katılım gerçekleştirdiklerini belirten öğrencilerin bazıları başka gerekçeler de belirtmektedir. Bazı öğrenciler (f=3) dil öğrenmek amacı ile programa katıldıklarını belirtirken, bazıları ise hocalarının yönlendirmesi (f=2), karşılıklı etkileşimde bulunabilme (f=2) ve karşılaştırma yapabilme (f=2) amacıyla programa katılım gerçekleştirdiklerini belirtmişlerdir.

“...derslerimize gelen öğretmenlerimiz Erasmus+ programı hakkında bize bilgiler veriyorlardı. Bu bende bir ilgi uyandırdı açıkçası. Nedir bu Erasmus+ diye düşünmeye başladım ve araştırdıktan sonra Erasmus+ programının bir öğrenci değişim programı olduğunu, dil öğrenmenin, gezmek, kariyer yapmak eğlenmek, yeni insanlarla tanışmak, yeni kültürler tanımak kültürleri deneyimlemek, gideceğimiz üniversitede buradaki dersleri orada görmek gibi imkânların olduğunu gördüm.” (Ö9)

Araştırmaya katılan öğrencilerden birer kişi ise Avrupa Birliğini tanımak, alanında kendini geliştirmek, Avrupa’ya yerleşmenin yollarını aramak, öğrenci-

Yükseköğretim Öğrencilerinin Erasmus+ Programı Hakkındaki Görüşleri (Muş Alparslan Üniversitesi Örneği)

öğretim elemanı ilişkilerini görmek ve yüksek lisans olanaklarını araştırmak şeklinde gerekçe belirtmişlerdir.

“Ben ileride yüksek lisans yapmak istiyorum ve yüksek lisansımı yurtdışında bir üniversitede yapmak istiyorum. Benim açımdan bu çok daha fazla fayda katacaktı ve bu faydayı görmem için öncelikle yabancı bir ülkede öğrenim görmem gerekiyordu. O ülkenin eğitim şeklini, ders, öğretmen öğrenci ilişkilerini görmem gerekiyordu.” (Ö1)

2. Programa Katılmadan Önce Yapılan Hazırlıklara İlişkin Görüşler

Bu başlık altında yükseköğretim öğrencilerinin Erasmus+ Programına katılım gerçekleştirmeden önce yaptıkları hazırlıklar ile ilgili bulgulara yer verilmiştir. Öğrenci görüşlerine ilişkin bulgulara Tablo 3’te yer verilmiştir.

Tablo 3.

Erasmus+ Programına katılmadan önce yapılan hazırlıklarla ilgili öğrenci görüşleri

Görüşler	Frekans (n=10)
Gideceğim şehri/ülkeyi/üniversiteyi araştırdım	7
Vize için belgeler hazırladım	6
İngilizceyi geliştirdim	5
Barınma durumunu öğrendim	3
Hava durumunu araştırdım	3
Sağlık Sigortası yaptırdım	2
Kıyafet seçtim	2
Alacağım derslere ön hazırlık yaptım	2
Gideceğim ülkenin yerel dilini inceledim	2
Gideceğim ülkeye ulaşımı ayarladım	2

Tablo 3’e göre araştırmaya katılan öğrencilerin hepsi programa katılım gerçekleştirmeden önce bazı hazırlıklar yaptıklarını ifade etmişlerdir. Öğrencilerin gitmeden önce yaptıkları hazırlıkların en başında gidecekleri ülke, şehir ve üniversite hakkında araştırmalar yapıp bilgi edindikleri (f=7) görülmektedir. Bu kapsamda görüş bildiren öğrenci ifadelerinden örnekler aşağıda sunulmuştur:

“Malum gidilecek ülke hakkında biraz araştırma yapılmasının büyük önem arz ettiği düşüncesindeydim.” (Ö4)

“Oraya gittiğim zaman ne yapabilirim ne edebilirim diye gideceğim şehir hakkında araştırmalar yaptım hem internetten hem giden arkadaşlardan.” (Ö5)

Araştırmaya katılan öğrencilerin yarısından fazlası vize başvurusu için gerekli evrakları topladıklarını ve evrakları tamamladıktan sonra vize başvurusuna gittiklerini (f=6) ifade etmişlerdir. Bu kapsamda görüş bildiren öğrenci ifadelerinden örnekler aşağıda sunulmuştur:

“Vize başvurusu başlayınca iş ciddiye bindi ve gerekli hazırlıkları yapmam gerektiğine inandım.” (Ö1)

“Romanya bir Avrupa ülkesi olduğu için o ülkenin vizesini almanız gerekiyordu her ülkenin vize süreci de farklı. O yüzden biz bir ay önce başladık.” (Ö3)

“Ayrıca bu süreçte okulumda bayağı bir çalışmalar oldu, belgeler düzenlendi. Sonra vize işlemleri oldu, ülkeye giriş çıkışlar sıkıntı olmasın diye. Vize işlemlerinde bütün belgelerimi hallettikten sonra sıkıntı yaşamadım. Vize sürecinde herhangi bir sıkıntı yaşamadım.” (Ö6)

“Onun dışında vize işlemlerimiz oldu. 1-2 ay vize alma sürecimiz oldu, çünkü Schengen bölgesinde yabancı bir ülkeye gidiyorsanız vize istiyor.” (Ö7)

Araştırmaya katılan öğrencilerin yarısı (f=5) programa katılmadan önce İngilizce dilinde kendilerini geliştirdiklerini, bunun için de İngilizce alt yazılı filmler izlediklerini, İngilizce şarkılar dinlediklerini, İngilizce kitaplar okuduklarını ve İngilizce kurslarına gittiklerini ifade etmişlerdir. Bu kapsamda görüş bildiren öğrenci ifadelerinden örnekler aşağıda sunulmuştur:

“Gitmeden önce özellikle İngilizce bilgimizi bir pratiğe dökmemiz gerekiyordu gerek konuşma olsun gerek dinleme noktasında olsun özellikle gitmeden önceki süreçte gerek kitap okuyarak film izleyerek müzik dinleyerek İngilizce dil pratiği mi geliştirmeye çalıştım.” (Ö7)

“Öncelikle yurt dışında İngilizcede herhangi bir sorun yaşamamak için, İngilizce çalıştım.” (Ö10)

Araştırmaya katılan bazı öğrenciler gidecekleri ülkenin hava durumu hakkında bilgi edindiklerini (f=3) ve hava durumuna uygun kıyafet seçip

Yükseköğretim Öğrencilerinin Erasmus+ Programı Hakkındaki Görüşleri (Muş Alparslan Üniversitesi Örneği)

yanlarında göturdüklerini (f=2) belirtmişlerdir. Bu kapsamda görüş bildiren öğrenci ifadelerinden örnekler aşağıda sunulmuştur:

“...gideceğim ülkenin orada bulunacağım zaman dilimi bakımından mevsiminin nasıl geçeceği yanıma alacağım kıyafet tercihlerinde etkili olmuştur.” (Ö4)

“...gideceğimiz ülkenin iklimine göre yanımızda neler götürebiliriz onun hazırlıklarını yaptık kılık kıyafet konusunda.” (Ö7)

Araştırmaya katılan öğrenciler ayrıca barınma durumu ile ilgili hazırlıklar yaptıklarını (f=3), sağlık sigortası yaptırdıklarını (f=2), gidecekleri ülkenin yerel dilini incelediklerini (f=2) ve alacakları derslere ilişkin ön hazırlık yaptıklarını (f=2) belirtmişlerdir. Bu kapsamda görüş bildiren öğrenci ifadelerinden örnekler aşağıda sunulmuştur:

“Oraya giden yurtlarda kalan öğrenciler vardı bazıları evde kalmış bazıları yurttan kalmış gidenlere yurt ortamı nasıl barınma nasıl sıcaklık nasıl su nasıl arkadaşlık ilişkileri nasıl odalarda Kaç kişi kalıyor kimler kalıyor, bunları konuştuk öğrencilerle ona göre hazırlıkları yaptık.” (Ö1)

“Kalacağım yerin merkeze ve okula uzak olmaması bilakis ulaşımında zorluk çekmemek adına önemliydi, kalacak yerin bütçeye göre belirlenmesi de unutulmaması gerekenler arasında.” (Ö4)

“Ayrıca bu süreçte insanlarla iletişim nasıl olur oradaki dil nasıldır dil hakkında biraz bilgi sahibi olmaya çalıştım.” (Ö6)

Yukarıda bahsedilen tüm ön hazırlıklara ek olarak birer öğrencinin dile getirdiği bazı hazırlıklar daha göze çarpmaktadır. Bunlar; sosyal medyadaki öğrenci gruplarına üyelik, gidilecek şehirdeki öğrencilerle iletişime geçip oradan arkadaş edinmek ve onlardan bilgi edinmek, gezme amacıyla yanına ekstra para almak, daha önce gitmiş olan öğrencilerden bilgi almak, gidecekleri ülkenin gelenek göreneklerini incelemek. Bu kapsamda görüş bildiren öğrenci ifadelerinden örnekler aşağıda sunulmuştur:

“Ayrıca bu süreçte insanlarla iletişim nasıl olur oradaki dil nasıldır dil hakkında biraz bilgi sahibi olmaya çalıştım.” (Ö6)

“Onun dışında şahsen yaptığım hazırlıklardan bir tanesi de ben eğitim öğretimin yanında bir de gezmeyi amaçladığım için okulun hibesinin yanı sıra farklı bir ek maddi hazırlık yaptım.” (Ö7)

3. Program Esnasında Yaşanılan Problemlere İlişkin Görüşler

Bu başlık altında yükseköğretim öğrencilerinin Erasmus+ Programı esnasında yaşadıkları problemler ile ilgili bulgulara yer verilmiştir. Öğrenci görüşlerine ilişkin bulgulara Tablo 4’te yer verilmiştir.

Tablo 4.

Erasmus+ Programı esnasında yaşanan problemlere ilişkin öğrenci görüşleri	
Görüşler	Frekans (n=10)
Yemek	5
Dil/İletişim	5
Derslerin yerel dilde olması	5
Ekonomik	3
Vize	2
Ders eşleştirme	2
Barınma	2

Tablo 4’e göre araştırmaya katılan öğrencilerin en çok yaşadıkları problemlerin başında yemek (f=5), iletişim (f=5) ve derslerin yerel dilde işlenmesi (f=5), yer almaktadır. Bu kapsamda görüş bildiren öğrenci ifadelerinden örnekler aşağıda sunulmuştur:

“Aslında ilk problem gittiğimiz zaman benim oda arkadaşım Ukraynalı idi, dil problemi yaşadık, peki nasıl anlaşıyorduk, Translate programı aracılığıyla anlaşıyorduk yani anlaşılamamaktan daha iyiydi. Translate dediğim yani Google Translate programı çeviri programı. Bir de yemek kültürü farklıydı Yemekte biraz zorlandım.” (Ö5)

“Programa devam ederken ilk başta en büyük zorluğu yerli halkla anlaşmak da yaşadık, çünkü yerli halkın kendi yerel dilleri vardı İngilizce konusunda biraz zayıflardı. Günlük hayatın işleyişinde biraz sıkıntı yaşadık bunu sürece yaydık. 5 aylık sürece devam ederken biraz rahatladık.” (Ö7)

Yaşadığım problemlerden örnek vermek gerekirse program dâhilinde bulunduğum şehirde toplumun İngilizce seviyesinin düşük olması beni bayağı zorlamıştı. İletişim kurma konusunda çok fazla problem

Yükseköğretim Öğrencilerinin Erasmus+ Programı Hakkındaki Görüşleri (Muş Alparslan Üniversitesi Örneği)

yaşadığımı söyleyebilirim. Alışverişte aradığınız bir şeyi market görevlisine sorduğunuzda sizi anlamadığı için markette İngilizce bilen birini bulmaya çalışmak problem olabiliyor.” (Ö8)

“Şahsen beslenme konusunda sıkıntılarımız oldu. Yemek kültürleri bizden çok farklı olduğu için biraz da mutfakları dar olduğu için dışarıda yemek yeme noktasında birçok sıkıntı yaşadık yani.” (Ö7)

Yukarıda bahsedilen problemlerin yanı sıra öğrencilerin ekonomik (f=3), ders eşleştirme (f=2), vize (f=2), barınma (f=2) ve teknolojik problemler (f=1) yaşadıkları da tablodan anlaşılmaktadır.

“Derslerim eşleşmedi. Burada eşleştirdiğim derslerin hiçbiri orada eşleşmedi ve gittiğimde o dersleri değiştirmek zorunda kaldım.” (Ö2)

“Romanya vizesi ile ilgili problem çıktı erken başvurmamız a rağmen süreç uzadı geç çıktığı için de döneme gecikmeli başladık oradaki tanıtım sürecini oryantasyon sürecini kaçırdık.” (Ö3)

“Biraz maddi problem yaşadım, Avrupa'yı gezmek istiyordum, çünkü insanları keşfetmek farklı kültürleri farklı yerleri keşfetmeyi çok istiyordum. Bu da benim için bir avantajdı Erasmus+. Aslında okulunun verdiği hibe ve ailemin desteği vardı buna rağmen yine çok fazla gezemedim.” (Ö6)

4. Program Sonucunda Edinilen Kazanımlara İlişkin Görüşler

Bu başlık altında yükseköğretim öğrencilerinin Erasmus+ Programı sonucunda edindikleri kazanımlara ilişkin bulgulara yer verilmiştir. Öğrenci görüşlerine ilişkin bulgulara Tablo 5'te yer verilmiştir.

Tablo 5.

Erasmus+ Programı sonucundaki kazanımlara ilişkin öğrenci görüşleri	
Görüşler	Frekans (n=10)
Yeni kültürler tanıdım	9
Yabancı dilim gelişti	7
Özgüvenim arttı / Özgüven kazandım	5
Bakış açım değişti / Ön yargılarımı kırdım	4
Kendi alanımda çok şey öğrendim / deneyim kazandım	3
Dertlerimle başa çıkmayı öğrendim	2
Gelecekle ilgili planlar yapmaya başladım	2
Sorumluluk almayı öğrendim	1
Her ülkeden arkadaş edindim	1
Kendimi yeniden keşfettim	1
Akademik anlamda her şeyi başaracağıma inandım	1
Makale yazma tecrübem arttı	1

Tablo 5'e göre araştırmaya katılan öğrencilerin neredeyse tamamı yeni kültürler tanıdıklarını (f=9) ifade etmektedir. Bu kapsamda görüş bildiren öğrenci ifadelerinden örnekler aşağıda sunulmuştur:

“Yeni kültürler tanıdım farklı yemekler farklı lezzetler. Ondan sonra ülkelerin yaşamış biçimleri mesela bazı yerlerin ev içi yapılarını falan gördüm.” (Ö1)

“Kesinlikle çok değerli buluyorum, farklı bir ülkede yaşamak farklı insanlarla irtibat kurmak hiç bilmediğin bir kültürle bir arada olmak farklı lezzetler tatmak farklı düşünceler ile tanışmak güzel bir şey idi.” (Ö3)

“Yani bir ülkede farklı bir ülkede bulunmanın, orada kendi hayatını idame ettirmenin, onun dışında farklı bir ortama girmenin, farklı bir dille konuşmanın alışılacelmiş kültürlerden uzak kalmanın vermiş olduğu deneyim ne para ile alınabilir ne de tartışılabilir. Çok samimi söylüyorum.” (Ö9)

Öğrencilerin büyük bir kısmı ise yabancı dil bilgilerinin geliştiğini (f=7) ifade etmektedirler. Bu kapsamda görüş bildiren öğrenci ifadelerinden örnekler aşağıda sunulmuştur:

“En başta yabancı dilim gelişti. Bu programın ileride iş hayatında bana çok yarayacağını düşünüyorum. (Ö2)

Yükseköğretim Öğrencilerinin Erasmus+ Programı Hakkındaki Görüşleri (Muş Alparslan Üniversitesi Örneği)

“Dil konusundaki gelişimim benim bundan sonraki hem sosyal hayatımda hem iş hayatımda çok işime yarayacağını düşünüyorum. Bu noktada bu benim için çok değerli bir kazanım oldu.” (Ö7)

“İngilizce konusunda gözle görülür bir ilerleme kaydettim.” (Ö8)

Öğrencilerin yarısı özgüven kazandıklarını (f=5) ifade ederken, bazı öğrenciler ise bakış açılarının değiştiğini (f=4) ifade etmişlerdir. Bu kapsamda görüş bildiren öğrenci ifadelerinden örnekler aşağıda sunulmuştur:

“Cesaretim özgüvenim yerine geldi, yurtdışına çıkmanın o kadar zor bir şey olmadığını kavradım, şu anda beni hiç bilmediğin bir yere, dilini hiç bilmediğin bir yere atsanız yaşayabilirim.” (Ö2)

“Kesinlikle bu kazanımlar çok değerli benim için. Çünkü dediğim gibi özgüven kazandım, kültürleri eğitim sistemleri sosyalleşmeyi öğrenmek deneyimlemek bakış açımı genişletti ve çok şey kattı bana.” (Ö3)

“Bir önyargı vardı bende, bu önyargıyı kırdım. Televizyonda bazı şeyleri izliyorsun ve televizyonda olduğu gibi olmadığını öğreniyorsun. Bir şey yapmak bir şeyleri öğrenmek bir şeyleri görmek istiyorsan o toplumun içinde olman gerektiğini düşünüyorum.” (Ö5)

Araştırmaya katılan öğrencilerden bazıları kendi alanında çok şey öğrendiklerini (f=3), dertleriyle başa çıkmayı öğrendiklerini (f=2) ve gelecekle ilgili planlar yapmaya başladıklarını (f=2) ifade etmişlerdir. Bu kapsamda görüş bildiren öğrenci ifadelerinden örnekler aşağıda sunulmuştur:

“Aynı şekilde akademik olarak bulunduğum bazı konferanslar sayesinde dünyanın farklı ülkelerinden tecrübeli kişilerden kazanımlarım oldu.” (Ö8)

“Onun dışında akademik anlamda da kazanımlar vardı, çünkü biz orada kendi alanlarımızı derste gördük, teknolojik olarak gördük ve derslerin bize kattıklarını gördük, oradaki dersler genel olarak laboratuvar ortamında işlendiği için pratik yönünden çok şey kazandık, kendi üniversitemizde geldiğimiz zaman da bunun farkına çok açık gördük.” (Ö9)

“Bu program sonucunda eğlendim kendi dertlerimle başa çıkmayı öğrendim.” (Ö2)

Bazı öğrenciler ise sorumluluk almayı öğrendiklerini (f=1), her ülkeden arkadaş edindiklerini (f=1), kendilerini yeniden keşfettiklerini (f=1), akademik anlamda her şeyi başaracaklarına inandıklarını (f=1) ve makale yazma

tecrübelerinin arttığını (f=1) ifade etmektedirler. Bu kapsamda görüş bildiren öğrenci ifadelerinden örnekler aşağıda sunulmuştur:

“Daha fazla sorumluluk sahibi oldum. Ailesi ile yaşayan birçok öğrenci vardır. Fakat Erasmus+’a katıldığınız zaman yurt dışında kendi evinizde kendi sorumluluklarınız olacaktır. Bu yarım dönemlik zamanda tek başınıza neleri başarabileceğinizi de inanılmaz hissettirdi.” (Ö4)

“Öğretmenler daha çok bize makale veriyorlardı, mesela 10 tane makale gönderiyordu, analiz edeceksiniz diyordu tek bir makale halinde. Bunu çok yaptığımız için şu anda makale yazabilme konusunda bana çok tecrübe kazandırdı, artık çok rahat bir şekilde makale yazabiliyorum mesela.” (Ö1)

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Erasmus+ Programına katılım gerçekleştiren öğrenci görüşlerinden hareketle, öğrencilerin tamamının farklı kültürler görmek ve yabancı dillerini geliştirmek için programa katıldıkları anlaşılmaktadır. Öğrencilerin farklı bir kültürde bulunmalarının onlara çok şey katacağını söylemek mümkündür. Özellikle bakış açılarının değişmesi, farklılıklara daha fazla hoşgörüyle bakılması, insanlarla daha sağlıklı iletişim kurulabilmesi vb. onlarca faydasından bahsedilebilir. Öğrencilerin dile getirdikleri en büyük gerekçelerden birinin de dil geliştirmek olduğu görülmektedir. Öğrenciler bu programa katılmadan önce zaten bir dil barajını aşmak zorundalar, fakat dil bilmek ile dil konuşmanın birbirinden ayrı şeyler olduğu söylenebilir. Nitekim ülkemizde yapılan dil sınavlarında yüksek puanlar alıp pratik anlamda çok zayıf olan öğrencilerin varlığından bahsedilebilir. Bu amaçla öğrencilerin özellikle pratik anlamda gelişmek için programa katılmak istedikleri söylenebilir. Araştırmadan elde edilen bu bulgular alan yazında ulaşılabilen çeşitli çalışmaların bulgularıyla da benzerlik göstermektedir. Bakioğlu ve Certel’in (2010) yaptıkları çalışmada Erasmus+ programına katılan öğrencilerin katılım gerekçelerine bakıldığında en çok yurtdışı görmek, değişik kültürleri tanımak, dil öğrenmek, dil geliştirmek, akademik kazanımlar elde etmek gibi etkenlerin ön plana çıktığı görülmektedir. Demir & Demir (2009) tarafından yapılan ve benzer sonuçların elde edildiği çalışmada, programa katılan öğrencilerin farklı kültürleri ve ülkeleri görmek, akademik anlamda gelişmek ve yabancı dillerini geliştirmek amacıyla programa katıldıkları anlaşılmaktadır. Teichler, Gordon & Maiworm (2001) tarafından yapılan bir çalışmada yine benzer sonuçlar ortaya çıkmaktadır. Öğrencilere yurtdışında geçici eğitim görme gerekçeleri sorulduğunda; öğrencilerin büyük çoğunluğu yeni bir kültürü görmek, akademik anlamda bir şeyler öğrenmek, yabancı dillerini geliştirmek ve kişisel gelişim

Yükseköğretim Öğrencilerinin Erasmus+ Programı Hakkındaki Görüşleri (Muş Alparslan Üniversitesi Örneği)

şeklinde gerekçeler belirtmişlerdir. Göksu'nun (2011) yaptığı çalışmada katılımcıların tamamı öğrenci değişim programı aracılığıyla başka bir ülkede yaşamak, başka kültür ve insanlarla tanışmak amacıyla bu programa katıldıklarını belirtmişlerdir. Aynı sonuçlara alan yazındaki birçok çalışmada daha rastlanılmaktadır (Bağcı, Erdem & Erişen, 2018; Enders, 1998; Janson, Schomburg, & Teichler's, 2009; Mede& Tüzün, 2016; Şahin 2007; Teichler,2004; Topçu, 2011; Yücel, 2013). González, Mesanza & Mariel (2011) ise yaptıkları çalışmada öğrencilerin yabancı dil konusunda zayıf olmalarına rağmen, yabancı bir dil öğrenmenin ve geliştirmenin fırsatlarından yararlanmak için Erasmus+ programına katıldıklarını ifade etmektedirler. Kohn'un (2015) yaptığı çalışmada da öğrencilerin dil öğrenmek için programa katıldıkları ifade edilmektedir ve bizim çalışmamıza benzer olarak öğrencilerin çok azı katılım gerekçesi olarak akademik amacı ilk sıralara koymuşlardır. Erasmus+ Programı her ne kadar bir eğitim programı olsa da farklı kültürlerin kaynaşmasına da olanak sağlamaktadır. Öğrencilerin geneli de maddi açıdan başka bir ülkede bir dönem ya da bir yıl okumanın zor olduğunu bildikleri için, üniversite tarafından kendilerine tahsis edilen hibe ile mümkün olduğu kadar programın sosyal boyutundan faydalanmaya çalıştıkları söylenebilir. Bu yüzden birçok öğrenci için akademik amacın ikinci planda kaldığı söylenebilir. Buna benzer olarak Teichler (2004) Erasmus+ programına katılan birçok öğrencinin yurtdışında geçirecekleri dönemi ciddi bir eğitimden ziyade kültürel aktiviteler için bir fırsat olarak gördüğünü belirtmektedir. Stilianos, Georgios, Vasilik& Labros (2013) ise yaptıkları çalışmada bunun tam aksi sonuçlara ulaşmışlardır ve öğrencilerin programa katılım gerekçesi olarak akademik sebepleri kültürel sebeplerden daha önemli gördüklerini belirtmişlerdir. Kosmaczewska (2015) hareketlilik programlarında akademik amaçların daha önemli olması gerektiğini ifade etmektedir. Gençer (2009), Okur (2016) ve Sarıtaş (2011) ise öğrencilerin programa katılmalarındaki en önemli gerekçenin akademik gerekçeler olduğunu söylemektedirler. Daha önce de değinildiği üzere, öğrenciler programın daha çok kültür boyutunu ön plana çıkarmaktadırlar, fakat yine de öğrencilerin yarısının programın akademik boyutunu da önemsedikleri söylenebilir. Bu açıdan bakıldığında, öğrencilerin yarıya yakınının farklı eğitim sistemlerini görmek ve yeni yerleri, özellikle de Avrupa'yı, gezmek için programa katılım gösterdikleri anlaşılmaktadır. Bunların yanı sıra bazı öğrencilerin ise karşılıklı etkileşimde bulunabilmek, eğitim sistemleri arasında karşılaştırma yapabilmek, Avrupa Birliğini tanımak, alanında kendisini geliştirmek, Avrupa'ya yerleşmenin yollarını aramak, öğrenci-öğretim elemanı ilişkilerini görmek ve yüksek lisans olanaklarını araştırmak amacıyla programa katılım gerçekleştirdikleri söylenebilir. Şahin (2007) yaptığı çalışmada öğrencilerin

kendilerini geliştirme, iş olanaklarını görme şeklindeki katılım gerekçelerini ifade etmektedir.

Erasmus+ Programına katılım gerçekleştiren öğrenci görüşlerinden hareketle, programa katılan öğrencilerin gitmeden önce değişik hazırlıklar yaptıkları anlaşılmaktadır. Öğrencilerin yaptıkları hazırlıkların en başında gidecekleri üniversite, şehir ya da ülke hakkında bilgi edinmek amacıyla araştırma yaptıkları görülmektedir. Bu araştırmalar genellikle internette araştırma ve daha önce gitmiş olan öğrencilerle irtibata geçme şeklinde olmaktadır. Bunun ardından en çok yapılan hazırlıklardan bir tanesi vize için gerekli belgeleri toplama süreci gelmektedir. Vize alma sürecinin bazen çok uzun sürdüğü ve sıkıntılı bir süreç olduğu anlaşılmaktadır. Öğrencilerin gitmeden önce yaptıkları diğer önemli bir hazırlığın ise İngilizce dilinde kendilerini geliştirmek olduğu göze çarpmaktadır. Bunun için de öğrencilerin özellikle internette İngilizce filmler izleme, İngilizce şarkılar dinleme yoluyla veya bir kursa gitme yoluyla kendilerini geliştirmeye çalıştıkları anlaşılmaktadır. Öğrencilerin gitmeden önce farklı hazırlıklar yapmalarının gidecekleri ülkelerde problem yaşamamaları açısından önemli bir durum olduğu söylenebilir. Çünkü birçok öğrenci bu programa ilk defa katılacaklar, hatta belki bazıları ilk defa yaşadıkları şehrin dışına çıkacaklardır. Bu açıdan bakıldığında, iyi bir hazırlığın olası problemleri minimuma indireceği söylenebilir. Özellikle yabancı dile hâkimiyetin birçok kapıyı açacağı öngörülmektedir. Çünkü birçok ülkeden bir araya gelecek olan öğrencilerin ortak noktası İngilizce olacaktır. Endes (2015) yaptığı çalışmada, öğrenciler gitmeden önce birçok belge hazırladıklarını ve bu belge hazırlama işinin stresli olduğunu ifade ederken, pasaport ve vize alımının ise kolay olduğunu belirtmektedirler. Yücel (2013) ise yaptığı çalışmada öğrencilerin hareketlilik gerçekleştirilmeden önce yaptıkları ön hazırlıkların gerçekleştirilen hareketlilik faaliyetlerinin niteliğini olumlu yönde etkilediğini belirtmiştir. Ayrıca önceki senelerde hareketlilik için aynı ülkelere gitmiş olan öğrencilerin buradaki deneyimlerini paylaşmalarının, gidecek olan öğrencilerin beslenme, güvenlik, barınma gibi konularda bilgi sahibi olmalarını sağlayacağı ifade edilmiştir.

Erasmus+ Programına katılım gerçekleştiren öğrenci görüşlerinden hareketle, öğrencilerin yaşadıkları en büyük problem yemek problemidir. Öğrencilerin büyük çoğunluğunun özellikle inançları gereği domuz eti ve mamullerini yemedikleri ve gittikleri ülkelerde de bunları içeren yemek çeşitlerinin bol olduğu göz önüne alındığında yemeğin büyük bir problem olduğu anlaşılmaktadır. Endes'in (2015) yaptığı çalışmada, öğrenciler helal yemek bulmanın zor olduğunu, oradaki yemeklerin çoğunda domuz eti bulunduğunu ve bu yüzden çok sıkıntı yaşadıklarını, ayrıca yemeklerin yetersiz

Yükseköğretim Öğrencilerinin Erasmus+ Programı Hakkındaki Görüşleri (Muş Alparslan Üniversitesi Örneği)

olduğunu ve ağız tadına hitap etmediğini belirtmişlerdir. Bilici (2016) ve Özdem'in (2013) yaptığı çalışmada da benzer sonuçlar karşımıza çıkmaktadır. Çalışmadan elde edilen sonuçlara göre, öğrenciler dini kaygılardan dolayı buldukları üniversitenin yemek hizmetlerinden pek faydalanamadıklarını belirtmişlerdir. Yemek probleminden sonra yaşanan en büyük sıkıntının dil problemi ve buna bağlı olarak iletişim problemi olduğu söylenebilir. Öğrencilerin gittikleri bazı ülkelerde dersler İngilizce işlenirken, bazı ülkelerde ise dersler o ülkenin yerel diliyle işlenmektedir. Derslerin yerel dilde işlendiği üniversitelerde öğrencilerin problem yaşadıkları söylenebilir, çünkü Erasmus+'a katılan öğrenciler İngilizce dil seviyeleri sonucunda programa katılmaya hak kazanmaktadırlar. Ayrıca yerel halkın genelde İngilizce bilmemelerinin de öğrenciler için bazen sorun teşkil ettiği söylenebilir. Bahsedilen tüm bu sebeplerden dolayı öğrencilerin yabancı dile hâkim olmalarının yaşanabilecek muhtemel birçok sorunu minimize edeceği söylenebilir. Dile hâkim olmayan bir öğrencinin sağlıklı bir iletişim kurması, kendi dilini konuşmayan arkadaş ortamlarına rahatlıkla girmesi ve derslerden iyi bir verim alması beklenemez. Belki yerel dillerin öğrenilmesi kısa vadede öğrenciye bir fayda sağlayabilir, ama uzun vadede bir fayda sağlaması için öğrencilerin çok konuşulan Avrupa dillerinden bir tanesini öğrenmeleri akademik hayatları açısından çok önemlidir. Tekin & Gencer'in (2013) Almanya'da Erasmus+ programına katılan Türk öğrencilerle yaptıkları çalışmada benzer sonuçlar görülmektedir. Çalışmada yer alan öğrencilerin dile getirdiği en büyük problemin dil problemi olduğu görülmektedir. Dil engelinden dolayı ciddi problem yaşadıklarını ifade eden öğrenciler, özellikle derslerin Almanca işlenmesinden dolayı ve kendilerinin de çok az Almanca bilmelerinden dolayı, derslere katılım gösteremediklerini ifade etmişlerdir. Demir & Demir (2009) ve Użpalienė & Vaičiūnienė (2012) tarafından yapılan çalışmalarda da öğrencilerin büyük bir kısmının gittikleri ülkelerde dil problemi yaşadıkları ortaya konmuştur. Ersoy (2013) ve Şahin (2013) ise yaptıkları çalışmalarda programa katılan öğrencilerin İngilizceyi etkili konuşma konusunda sorun yaşadıkları sonucuna varmışlardır. Dinçer, Aslan, & Bayraktar (2017) öğrencilerin anadillerinden farklı bir dilde eğitim almaları dolayısıyla sıkıntılar yaşadıklarını ve bu sorunu aşmak için öğrencilerin programa katılmadan önce hedeflenen dilde yetkin olmalarının gerekliliğini ortaya koymuştur. Öğrencilerin yaşadıkları başka bir problem ise ekonomik durumun iyi olmamasıdır. Ekonomik durumu iyi olan öğrencilerin üniversite tarafından sağlanan hibeye ek olarak maddi hazırlık yaptıkları, bu yüzden akademik yaşantının yanı sıra birçok Avrupa ülkesine kültürel amaçlı seyahatler gerçekleştirdikleri söylenebilir. Öğrenciler üniversite tarafından verilen hibenin ihtiyaçlarını karşılamadığını düşünmektedirler ve maddi sıkıntılardan dolayı gittikleri ülkenin dışındaki ülkeleri pek gezemediklerini ifade etmektedirler.

Verilen hibenin kendilerine yetmediğini belirten öğrencilerin genellikle başka ülkeleri gezemedikleri için bu ifadeyi kullandıkları düşünülmektedir. Erasmus+ programının sadece öğrenci ihtiyaçlarına bir destek mahiyetinde olduğu iyi kavranırsa, bu tür şikayetlerin azalacağı söylenebilir. Hibenin yetersizliğiyle ilgili sonuçlara alan yazındaki bazı çalışmalarda rastlanılmaktadır (Bağcı, Erdem & Erişen, 2018; Kohn, 2015; Sancak, 2009; Teichler, 1996; Ünal, 2011). Erasmus+ programında öğrencilere verilen hibenin onların yurtdışındaki masraflarının tamamının karşılanmasını sağlayan bir maaş değil de bir burs olduğunu ifade eden Özdem (2013), araştırmaya katılan öğrencilerin büyük çoğunluğunun kendilerine sağlanan hibe desteğini yetersiz bulduklarını ifade etmiştir. González, Mesanza & Mariel (2011) yaptıkları çalışmada öğrencilere verilen ekonomik desteğin artırılmasının Erasmus+ öğrenci hareketliliğini daha da geliştireceğini belirtmektedirler. Ders eşleştirmeleri, vize alımında yaşanan sıkıntılar ve gidilen ülkedeki barınma sıkıntısı öğrenciler tarafından dile getirilen bazı problemler olarak karşımıza çıkmaktadır. Ders eşleştirmelerinin genel bir problem değil de bölüm başkanlarının yaklaşımından kaynaklanan bir problem olduğu görülmektedir. Bazı bölüm başkanları ders eşleştirme konusunda öğrencilere esneklik tanırken, bazıları aynı kolaylığı sağlamamaktadır. Tekin & Gencer'in (2013) yaptığı çalışmada buna benzer sonuçlar görülmektedir. Erasmus+'a katılan öğrenciler ders eşleştirme problemi yaşadıklarını ve bu durumun bazen dönem kaybına yol açtığını belirtmektedirler. Fakat bizim çalışmamızda dönem kaybı yaşadığını ifade eden öğrenciler bulunmamaktadır. Sancak (2009) ise öğrencilerin derslerin denkliğiyle ilgili konulardan yakındıklarını belirterek, öğrencilerin kendilerine fayda sağlaması düşünülen AKTS'yi programın olumsuz özellikleri arasında gördüklerini ifade etmektedir. Çünkü ders eşleştirmelerden kaynaklanan bazı sorunlardan dolayı kimi öğrencilerin okulları uzamıştır. Vize alımının ise ülkeden ülkeye farklılık gösterdiği görülmektedir. Barınma konusunda ise Romanya ve Polonya'daki üniversitelerin öğrencilere genellikle yurt imkânı sağladığı, ama yemek imkânı sağlamadığı anlaşılmaktadır. Portekiz'de hareketliliğe katılan öğrencilerde ise bunun tersi bir durum yaşanmaktadır. Öğrencilere yurt imkânı sağlanmazken, yeme içme imkânı sağlanmaktadır.

Erasmus+ Programına katılım gerçekleştiren öğrenci görüşlerinden hareketle öğrencilerin neredeyse tamamının yeni kültürler tanıdıkları ve yabancı dillerini geliştirdikleri anlaşılmaktadır. Öğrencilerin yarısı ise özgüvenleri artmış ve ön yargılarından kurtulup yeni bir bakış açısı kazanmışlardır. Bir kısım öğrenci ise akademik anlamda bir şeyler kazanmış, dertleriyle başa çıkmayı öğrenmiş ve gelecekle ilgili planlar yapmaya başlamışlardır. Ayrıca yine öğrenci görüşlerinden hareketle bazı öğrenciler sorumluluk sahibi olmayı

Yükseköğretim Öğrencilerinin Erasmus+ Programı Hakkındaki Görüşleri (Muş Alparslan Üniversitesi Örneği)

öğrenmiş, her ülkeden arkadaş edinmiş, kendilerini yeniden keşfetmiş, makale yazma tecrübesi kazanmış ve akademik anlamda her şeyi başarabileceklerine inanmışlardır. Tüm bu kazanımlara bakıldığında, bunların uzun bir tecrübe sonucu elde edildikleri söylenebilir. Programa katılan öğrencilerin 5-10 ay gibi bir süre zarfında ailelerinden ve memleketlerindeki arkadaşlarından ayrı yaşamalarının onlar için çok farklı bir deneyim olduğu söylenebilir. Öğrenciler istese de istemese de farklı bir dil konuşacaklar, farklı insanlarla muhatap olacaklar, farklı yemekler yiyecekler, farklı ortamlarda bulunacaklar, yani kısacası yepyeni bir yaşamları olacak. Birçok öğrenci bu esnada belki bahsedilen kazanımların farkına varmayabilir, ama yurda dönüş yaptıktan sonra birçoğu bunun farkına varabilir ve tekrardan bir gitme isteği ile karşı karşıya kalabilir, hatta bazıları temelli gidip o ülkeye yerleşme isteği duyabilir. Araştırmadan elde edilen bulgular alan yazında ulaşılabilen çeşitli çalışmaların bulgularıyla da benzerlik göstermektedir. Çalışmamızda öğrencilerin tamamının kazanım olarak farklı kültürleri ve insanları tanımış olmaları alan yazında yapılan birçok çalışmada yer almaktadır. Altay (2016), Del Campo (2016), Elmalı (2013), Gençer (2009), Kohn (2015), Özdem (2013), Papatsiba (2005), Şahin (2007), Urquía-Grande & Sancak (2009), Ünal (2011), Yağcı, Ekinci, Burgaz, Kelecioğlu ve Ergene'nin (2007) yapmış oldukları çalışmalarda programın öğrencilere farklı kültürlerle karşılaşma olanağı sağladığını ve öğrencilerin olaylara daha farklı boyutlarda bakabilme becerisi kazandıklarını belirtmişlerdir. Endes'in (2015) yaptığı çalışmada öğrenciler farklı kültürler tanıdıklarını ve farklı kültürlerden arkadaş edindiklerini belirterek Erasmus+ programının diğer insanlarla olan iletişimlerini arttırdığını belirtmişlerdir. Ersoy'un (2013) yaptığı çalışmada farklı ülkelere giden değişim öğrencileri, kültürlerarası etkileşimler sonucunda kültürel konulara duyarlılık kazandıklarını ve farklı kültürlerle hoşgörüyü bakmaya başladıklarını belirtmişlerdir. Konevas & Duoba (2007) program sonunda öğrencilerin diğer kültürleri tanıdıklarını, kültürler arası bir anlayış geliştirdiklerini, gelecekle ilgili iş deneyimi kazandıklarını ve problem çözme yeteneği kazandıklarını belirtmektedir. Santos & Cunha (2018) öğrencilerin diğer Avrupa ülkelerinin kültürleri ve insanları hakkında daha geniş bir bilgiye sahip olduklarını ve bunun sonucunda Avrupalılık bilincinin geliştiğini ifade etmektedir. Sarıtaş'ın (2011) elde ettiği sonuçlara göre ise, Erasmus+ programı ile yurtdışında eğitim almak hem diğer ülkelerin kültürlerini tanıma hem de akademik gelişim açısından çok önemlidir. Yabancı bir ülkede yaşamının ve eğitim görmenin öğrencilerin dil gelişimine çok katkıda bulunduğu dair bizim çalışmamızda çıkan sonucun birçok çalışmada da çıktığı görülmektedir (Altay, 2016; Bağcı, Erdem, & Erişen, 2018; Dinçer, Aslan & Bayraktar, 2017; Endes, 2015; Jacobone & Moro, 2015; Kehm, 2005; Konevas & Duoba, 2007; Krzaklewska & Krupnik, 2007; Önder

& Balcı, 2010; Özdem, 2013; Papatsiba, 2005; Puigpelat, 1989; Sancak, 2009; Şahin, 2007; Ünal, 2011; Van Hoof & Verbeeten, 2005; Yağcı, Ekinci, Burgaz, Kelecioğlu ve Ergene, 2007). Yabancı bir ülkede yaşamının ve eğitim görmesinin öğrencilerin özgüvenlerini arttırdığına dair bizim çalışmamızda çıkan sonucun birçok çalışmada da çıktığı görülmektedir (Alfranseder, Tiernan & Crocitta, 2012; Bağcı, Erdem, & Erişen, 2018; Dolga, Filipescu, Popescu-Mitroi & Mazilescu, 2015; Endes, 2015; Kohn, 2015; Özdem, 2013; Papatsiba, 2005; Tekin & Gencer, 2013; Ünal, 2011). Araştırmadan elde edilen diğer bulgularla paralellik gösteren farklı çalışmalara alan yazında rastlanılmaktadır. Endes'in (2015) yaptığı çalışmada öğrenciler sorumluluk duygusu kazandıklarını, değişik bir eğitim sistemi tanıdıklarını ve Avrupa ülkeleri ile insanlarına olan önyargılarının kırıldığını ifade etmişlerdir. Papatsiba (2005) tarafından yapılan çalışmada Erasmus+ programına katılan öğrenciler, programın zorlukların üstesinden gelme konusunda yardımcı olduğunu ve risk alma cesaretini kazandıklarını ifade etmişlerdir. Jacobone ve Moro (2015) tarafından yapılan çalışmada, programın öğrencilerin öz yeterliklerini geliştirdiği, öğrencilerin Avrupa'ya karşı görüş ve düşüncelerini etkilediği ve öğrencilerin kendilerini daha Avrupalı görmelerine katkıda bulunduğu anlaşılmaktadır. Demir & Demir'in (2009) yaptıkları çalışmada Erasmus+ Programına katılan öğrencilerin sorunların üstesinden gelme, sorumluluk alma, olumlu düşünme ve önyargılarından kurtulma gibi kazanımlara sahip oldukları görülmüştür. Van Hoof ve Verbeeten'in (2005) yapmış oldukları çalışmada öğrencilerin problem çözme, takımla çalışma, iletişim becerileri, aktif katılım ve sorumluluk alma gibi konularda gelişim sağladıkları görülmüştür. Krzaklewska & Krupnik'in (2007) yaptıkları çalışmada öğrenciler, kendilerini keşfetmede ve geliştirmede Erasmus+ Programının etkili olduğunu belirtmişlerdir. Puigpelat (1989) öğrencilerin akademik anlamda geliştiklerini, fikirlere açıklık, gidilen yerlere uyum sağlama ve kendi ayakları üzerinde durabilme gibi kazanımlar edindiklerini ifade etmektedir. Saritaş (2011) Erasmus+ programının ilgili olduğu akademik alanda gelişime katkıda bulunduğunu, öğretme metotlarında ve materyallerinde yenilikleri teşvik ettiğini, iyi uygulamaların yaygınlaştırılmasını sağladığını, öğrencileri kişisel olarak zenginleştirdiğini ve onlara yeni bakış açısı kazandırdığını ifade etmektedir.

Öneriler

- 1- Öğrencilere programa başvuru yapmadan önce, Erasmus+ Ofisi tarafından anlaşılmalı olan tüm üniversite ve bölümlerle alakalı bir bilgilendirme toplantısının yapılması çok faydalı olabilir. Toplantıya katılacak olanlara

Yükseköğretim Öğrencilerinin Erasmus+ Programı Hakkındaki Görüşleri (Muş Alparslan Üniversitesi Örneği)

- gidecekleri ülkelerde karşılaşılabilecekleri sorunlara ve çözüm önerilerine yönelik bilgilendirmeler yapılabilir.
- 2- Öğrencilere sağlanan hibe desteği çoğu zaman sadece çok temel ihtiyaçları karşıladığından dolayı, Ulusal Ajans programa katılan öğrencilere vermiş olduğu hibe desteğini arttırmalıdır.
  - 3- Öğrencilerin yaygın olarak karşılaştıkları vize probleminin çözülmesi için Ulusal Ajansın Dışişleri Bakanlığı nezdinde gerekli girişimlerde bulunması ve vize alımının kolaylaşması için diğer ülkelerin konsolosluklarıyla gerekli yazışmaları yapması gerekmektedir.
  - 4- Bölüm koordinatörlerinin ders eşleştirme konusunda donanımlı olmaları ve ders eşleştirme esnasında öğrenciye gerekli kolaylığı sağlaması gerekmektedir. Çünkü birebir aynı içeriğe sahip derslerin varlığı pek mümkün görünmemektedir.
  - 5- Programa katılmaya hak kazanan öğrencilerin dil gelişimi için üniversite tarafından dil kursları düzenlenmelidir.
  - 6- Öğrencilerin Erasmus+ Programına katılmadan önce hedeflerini net olarak belirlemeleri, programdan azami seviyede verim almalarına yardımcı olacaktır.
  - 7- Erasmus+ Programına katılmaya hak kazanmış olan öğrencilerin gitmeden önce ev sahibi ülke ve üniversite hakkında detaylı bir araştırma yapmaları ve gidecekleri üniversitenin eğitim sistemini detaylıca incelemeleri çok büyük faydalar sağlayabilir.
  - 8- Gidilen üniversitelerdeki Erasmus+ Ofisleriyle iletişime geçilip, öğrencilerin dini değer kaygıları dolayısıyla yaşadıkları yemek problemi için çözümler üretilmesi istenmelidir.

KAYNAKÇA / REFERENCES

- Altay, A. (2016). *Influence of the Erasmus+ student mobility programme on competence development of students*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Akdeniz University, Antalya.
- Alfranseder, E., Tiernan, A., & Crocitta, S. (2012). The importance of mobility, why live and study abroad. *Erasmus+ Student Network (ESN), ESN Graphics Team, Communication Committee*, 1-5.
- Aslan, B. & Jacobs, D. B. (2014). Erasmus+ student mobility: Some good practices according to views of Ankara University exchange students. *Journal of Education and Future*, (5), 57.

- Bağcı, Ö. A., Erdem, S., & Erişen, Y (2018). Erasmus+ ka103 hareketlilik programının öğrenci ve koordinatör görüşlerine göre değerlendirilmesi. *Türkiye Eğitim Dergisi*, 3(1), 54-76.
- Bakioğlu, A. & Certel, S. (2010). Erasmus+ programına katılan öğrencilerin akademik yaşantılarının nitel olarak incelenmesi. *Marmara Üniversitesi Avrupa Topluluğu Enstitüsü Avrupa Araştırmaları Dergisi*, 18(1&2), 37-62.
- Bilici, N, (2016). *Erasmus+ programı çerçevesinde Türkiye'den yurtdışına giden ve yurtdışından Türkiye'ye gelen yabancı öğrencilerin sosyal uyumlarının karşılaştırmalı incelemesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Haliç Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Erkan Akgün, Ö., Karadeniz, Ş ve Demirel, F. (2016). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (22. Baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Camiciottoli, B. C. (2010). Meeting the challenges of european student mobility: Preparing Italian ERASMUS+ students for business lectures in English. *English for Specific Purposes*, 29(4), 268-280.
- Demir, A., & Demir, S. (2009). Erasmus+ programının kültürlerarası diyalog ve etkileşim açısından değerlendirilmesi (Öğretmen adaylarıyla nitel bir çalışma). *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(9), 95-105.
- Dinçer, Ç., Aslan, B. & Bayraktar, A. (2017). Ankara Üniversitesi Erasmus+ koordinatörlerinin Erasmus+ programına ilişkin görüşleri. *Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 50(2), 201-223.
- Dolga, L., Filipescu, H., Popescu-Mitroi, M. M., & Mazilescu, C. A. (2015). *Erasmus+ mobility impact on professional training and personal development of students beneficiaries*. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 191.
- EC. (2018a). https://ec.europa.eu/education/policies/european-policy-cooperation/et2020-framework_en (Erişim tarihi: 12.04.2019).
- EC. (2018b). https://ec.europa.eu/education/policies/higher-education/about-higher-education-policy_en (Erişim tarihi: 12.04.2019)
- Elmalı, G. G. (2013). *Avrupa birliği eğitim ve gençlik programlarının Türkiye uygulamasının Erasmus+ programı bağlamında değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon.

Yükseköğretim Öğrencilerinin Erasmus+ Programı Hakkındaki Görüşleri (Muş Alparslan Üniversitesi Örneği)

- Enders, J. (1998). Academic staff mobility in the European community: The Erasmus+ experience. *Comparative Education Review*, 42(1), 46-60.
- Endes, Y. Z. (2015). Overseas education process of outgoing students within the Erasmus+ exchange programme. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 174, 1408-1414.
- Ersoy, A. (2013). Türk öğretmen adaylarının kültürlerarası deneyimlerinde karşılaştıkları sorunlar: Erasmus+ değişim programı örneği. *Eğitim ve Bilim*, 38(168).
- Gençer, G. (2009). *Avrupa Birliği eğitim ve gençlik programları: Erasmus+ programı ve Türkiye yükseköğretiminde programın uygulanması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Beykent Üniversitesi, İstanbul.
- González, C. R., Mesanza, R. B., & Mariel, P. (2011). The determinants of international student mobility flows: an empirical study on the Erasmus+ programme. *Higher Education*, 62(4), 413-430.
- Göksu, F. (2011). *Bir kültürlerarası iletişim incelemesi: Erasmus+ programı ile Avusturya'ya giden Türk öğrencilerin yaşantı ve beklentileri üzerine yapılan odak grup çalışması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Jacobone, V., & Moro, G. (2015). Evaluating the impact of the Erasmus+ programme: skills and European identity. *Assessment & Evaluation in Higher Education*, 40(2), 309-328.
- Janson, K., Schomburg, H., & Teichler, U. (2009). *The professional value of Erasmus+ mobility*. Bonn.
- Kehm, B. M. (2005). The contribution of international student mobility to human development and global understanding. *US-China Education Review*, 2(1), 18-24.
- Kohn, M. P. (2015). *The influences of Erasmus+ and Fulbright exchange programs from the perspectives of their participants*. Yayınlanmamış doktora tezi. Ortadoğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
- Konevas, L., & Duoba, K. (2007). The role of student mobility in the development of human capital in Europe. *Ekonomika ir vadyba*, (12), 585-591.
- Kosmaczewska, J. (2015). Academic attractiveness of a host country to Erasmus+ exchange students. the case of poland. In XVI Turiba

- University Conference Towards Smart, Sustainable and Inclusive Europe: Challenges for Future Development, 175.
- Krzaklewska, E., & Krupnik, S. (2008). The role of the Erasmus+ programme in enhancing intercultural dialogue. Presentation of the results from the Erasmus+ student network survey 2007.
- Mede, E., & Tüzün, F. (2016). The Erasmus+ teaching staff mobility: The perspectives and experiences of Turkish ELT academics. *The Qualitative Report*, 21(4), 677-694.
- Mitchell, K. (2012). Student mobility and European identity: Erasmus+ Study as a civic experience. *Journal of Contemporary European Research*, 8(4).
- Okur, S. (2016). *Representation of European identity in multiparty incoming and outgoing Erasmus+ students' discourses*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ortadoğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
- Önder, R. K., & Balcı, A. (2010). Erasmus+ öğrenci öğrenim hareketliliği programının 2007 yılında programdan yararlanan Türk öğrenciler üzerindeki etkileri. *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi*, 93.
- Özdem, G. (2013). Yükseköğretim kurumlarında Erasmus+ programının değerlendirilmesi (Giresun Üniversitesi örneği). *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 19(1), 61-98.
- Papatsiba, V. (2005). Political and individual rationales of student mobility: a case study of Erasmus+ and a French regional scheme for studies abroad. *European Journal of Education*, 40 (2), 173-188.
- Patton, M. Q. (1987). *How to use qualitative methods in evaluation* (No. 4). California: Sage Publications
- Puigpelat, J. (1989). Engineering education in Erasmus+: An overview. *European Journal of Engineering Education*, 14(3), 225-230.
- Sancak, A. (2009). *Kültürlerarası diyalog açısından öğrenci değişim programları. Erasmus+ örneği*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- Santos, Y., & Cunha, A. (2018). The participation of Portuguese students in Erasmus+: From its European conception to its implementation in universities. *Estudos do Século XX*, (18), 97-113.
- Sarıtaş, E. (2011). *Avrupa Birliği Erasmus+ programına katılan Türk ve yabancı öğrencilerin programla ilgili görüşlerinin*

Yükseköğretim Öğrencilerinin Erasmus+ Programı Hakkındaki Görüşleri (Muş Alparslan Üniversitesi Örneği)

karşılaştırılması. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Uludağ Üniversitesi, Bursa.

- Stilianos, P., Georgios, A., Vasilik, K., & Labros, S. (2013). The Erasmus+ student mobility program and its contribution to multicultural education: The Case of Technological Education Institute of Thessaly. *Journal of Educational and Social Research*, 3(3), 181.
- Şahin, E. (2013). *Erasmus+ programına katılan Türk öğrencilerin görüşlerinin değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Bahçeşehir Üniversitesi, İstanbul.
- Şahin, İ. (2007). *Perceptions of Turkish exchange students of the European Union's Erasmus+ program*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Boğaziçi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Teichler, U. (2004). Temporary study abroad: The life of Erasmus+ students. *European Journal of education*, 39(4), 395-408.
- Teichler, U., Gordon, J. & Maiworm, F. (2001). Socrates 2000 evaluation study. *Study for the European Commission, Universität GH Kassel*.
- Tekin, U. ve Gencer, A. H. (2013). Effects of the Erasmus+ programme on Turkish universities and university students. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 15(1), 109-122.
- Topçu, İ. (2011). Avrupa Birliği eğitim programlarından Erasmus+ programına katılan akademisyenlerin izlenimleri. *Cumhuriyet Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 35(1), 8-17.
- Urquía-Grande, E., & Del Campo, C. (2016). Erasmus+ programme effects: a Spanish case. *Papeles de Europa*, 29(2), 94.
- Užpalienė, D., & Vaičiūnienė, V. (2012). Erasmus+ students experiences in linguistic diversity and multicultural communication. *Verbum*, 3, 101-113.
- Ünal, M. (2011). *AB Erasmus+ öğrenci öğrenim hareketliliği programı ve bu kapsamda uygulanan öğretim programı bağlam, girdi, süreç, ürün (CIPP) modeline göre değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Ünal, M. (2016). Öğretim elemanı ve öğrencilerin AB Erasmus+ programını algılama durumlarının incelenmesi. *Journal of Kirsehir Education Faculty*, 17(3).

- Van Hoof, H. B., & Verbeeten, M. J. (2005). Wine is for drinking, water is for washing: Student opinions about international exchange programs. *Journal of Studies in International Education*, 9(1), 42-61.
- Yağcı, E., Ekinci, C. E., Burgaz, B., Kelecioğlu, H. & Ergene, T. (2007). Yurt dışına giden hacettepe üniversitesi Erasmus+ öğrencilerinin memnuniyet düzeyleri. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 33(33), 229-239.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (10.Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yücel, M. S. (2013). Language and cultural experiences of German language pre-service teachers within Erasmus+ programme. *Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 46(1), 23.